

ՇՏԵՄԵՐԸ

ՊԻՏՄՆԻ ԳԻՏԵԼՆԸ

ԼՍՏՈՐ 4.

»»» ԵՐԵՎԱՆԻ 1 1842 »»»

ԹԻՒ 47 :

Երկու Պարսկերն :

Ինքը՝ որ հրաշալի բաներու վրայ սէր ունենալով առասպելը ճշմարտութեան հետ կըխառնէին՝ ու արարչագործութեան օրէնքներուն տգէտ ըլլալով սուտը ճշմարիտէն որոշել կարող չէին, աղէկ ծանօթացած էին առ ներկայ կենդանիս . որ թէպէտ շատ պզտիկ է առիւծէն ու շատ քիչ կըվախցըվի իրմէն, բայց անոր հետը հաւասարապէս բաժանորդ եղաւ աշխարհի համբաւը ու զարմացումը ընդունելու : Բաւական չի համարելով ընծայել յովաղին խորագլխութիւն՝ արագաշարժութիւն՝ ու անընտել կատաղութիւն՝ որն որ ճշմարտապէս ինքը կըցուցընէ, գերբնական զօրութիւններ ալ մատուցին անոր, որ միայն բեղմնաւոր երեւակայութեան ծնունդ է : Կըհաւատային թէ անանկ սուբ տեսութիւն ունի որ ամենակարծր մարմիններուն կըթափանցէ, ու բան մը թող չի տար առանց տեսութեան անցնելու : Բայց ճշմարիտը ան է որ յովաղը ամենեւին գլխաւոր տարբերութիւն մը չունի կատուի տեսակէն ու

ըուն որ ինքը կըպատշաճի . բայց միայն որ անկից էվելի անհանգիստ է ու անկից քիչ համբերութիւն ունի արգիլված մնալու :

Յովաղին աչքերը փայլուն ու խոշոր են, բայց չէ թէ տա տեսակը ուրիշ կենդանիներուն աչքերէն էվելի . իր անդամները հաստըկել են ու խիստ ջղային, ու իր բոլոր կազմութիւնը կըցուցընէ թէ մեծ արագաշարժութիւն ունի : Բայց իր դէմքը շատ մոմաւոր կերպարանք մը ունի, որ գուցէ ըստ մեծի մասին կըպատշաճուի իր ականջներուն ծայրի երկան ու սև մազի փունջերէն, որ գունով գլխուն ու մարմինին միօրինակ կարմրագոյն կամ դեղնագոյն մթութեանը կըհակառակի : Երբոր զրգուրվի, ականջները դէպի հոռուն կըձգէ, աչքերը վնասագործ կատաղութեամբ կը վառին, ու սոսկալի ականները երևան կըլնան . միանգամայն ինքն ալ մէկ խորին ֆուլու ձայն մը կըհանէ՝ կատուինին պէս, ու շատ տարբեր առիւծին կամ վագրին կարճ մունչունէն :

Յովաղին բնիկ երկիրներն են՝ Պարսկաստան՝ Տաճկաստան՝ Նուբիա՝ ու Մակեդոնիան ուրիշ կողմերը : ուր որ անտառաւոր սահմաններուն մէջը կը բնակին : Թուշուներ՝ կապկիներ՝ սկուաններ՝ և ուրիշ մանր չորքոտանիներ սրտալով : Սարդու երեսէն կը փախչին : Բայց թէ որ խիստ նեղը կամ վերաւորի չարաչար կատողելով վնասակար կը լայ : Իր ժամանակին շատը անտառին մէջ ծառերուն ճիւղերուն մէջը կանցունէ . ու իր ցածիկը կամ որսի մը վրայ յարձակելը անանկ յանկարծ է՝ ու իր մօտենալը անանկ անձայն է՝ որ իրեն որս ըլլալու կենդանին ամենեւին չի կրնար իմանալ անոր դալուստը մինչև որ իր մահաւր ձանկերուն մէջը յափշտակվի : Եւ կերպովս կը բռնըվի ու կը զիջատվի անտառին մէջ հեռաւոր կողմը ծառի մը վրայ թաւած սիրամարդը կամ ճիւղի մը վրայ քնացած կապիկը : Եւ թէպէտ բոլոր տեսնըված օրինակները միօրինակ կատաղի ու անկառաւարելի են : Բայց կերևայ որ յովաղը երբեմն ընտանեցած է : ու մինչև անգամ որսորդութեան գործածված է : Յովաղը մեծութեամբ միջակ շունի մը չափ է . պոչը կարճ է . իր անձը թեթև Բայց խիստ ուժեղ է :

Հարստեաց Հանդէսի մը մէջ Հարսին ու փեսային խօսիմք ըստ մը :

Նշառնալի ուխտ մը հաստատովեցաւ հիմայ ձեր մէջը : Ենանկ ազգակցութեան մը մտաք դուք՝ որ Եստուածային հեղինակութեանը վրայ հիմնըված է : Եստուած հաստատեց ամուսնութիւնը՝ մեր սեւը անմեղութեան վիճակէն իյնալէն առաջ : ու շնորհք մըն է անիկա՝ որ Եստուածային բարութիւնը մեր անկեալ ու կործանեալ վիճակին մէջ ալ պարզեց մեզի : Ենանկութիւնը դրախտին սակաւութիւն ծաղիկներուն մէջն է՝ որ տակաւին հիմնական մեր ձմեռնային աշխարհին մէջը բաց կը կենակոր :

Կը ինդրեմ Եստուծոյ որ ձեր ընթացքը տակէ տակ յաջողակ ու երջանիկ ըլլայ : և որ՝ չըլլայ թէ երբէք անանկ սրտահմուտք

ներ ծագին՝ որ աս օրվան վտեմ հանդէսիս վրայ զգուանքով նայել տան ձեզի :

Բայց ներեցէք ինծի աս տեղս քանի մը խրատական խօսք խօսիլ : Ենդարձակ երջանկութեան մը վրայ անկալութիւն ունեցէք : Բայց յիշեցէք որ աս կացութեանս անկատար վիճակին մէջը երջանկութիւնը բնաւ չի կրնար կատարեալ ըլլալ : Սարդուս իյնալէն հետէ վարդը առանց փուշի չի բուսնիր՝ ու մեղուն առանց խայթոցի չէ : Թէպէտ և չենք գիտեր թէ Լոգեմի մէջ ինչպէս էին անոնք : Սկիւն անխառն բերկըրութեան վիճակի մը մի յուսաք . առիկա միայն Եստուծոյ առջևը կը վայրկի՝ ուր որ ուրախութեան լուծիւնն է : ու իր աջ կողմը՝ ուր որ բերկըրութիւնը յաւիտենական է : Երբութիւններ ու փորձութիւններ պիտի պատահին ձեզի : զգուշ կեցիք որ ձեր անվայել վարմունքէն չի ծագին անոնք : Ենանկական վիճակին երջանկութիւնը խանգարելու՝ ու ամենեւրջանիկ տունը երկըրաւոր դժոխքի դարձունելու մի միայն հարկաւոր եղած բանը զուրկ անողորքել բնաւորութիւն ունենալն է : Եւ աս որոյ արթութիւն կեցէք որ աս մեղքը սկզբնաւորութիւն մը չընէ ձեր մէջը : ու իրար պատուելու մէկգլխիկէ յառաջացէք : Շնորհաբար սէրը միշտ էվելի զուարճալի կրնէ զիջանիլ քան թէ բռնանալը : Սիշտ մեծագոյն բերկըրութիւն կրնայէ մեզի մեր սիրելիին բաղձանքները լեցունելը՝ քան թէ բուն մերինները կատարելը : Բարոյական պարտաւորութիւնը ու հաւատոյ վերաբերեալ բաները միայն աս կանոնէս զուրս են . և երբոր ասոնք արդէք չեն ըլլար : սէրը միշտ զիջանելով պիտի փառաւորի : Բայց փորձութիւններ ու նեղութիւններ պիտի պատահին անանկ զիպուածներէ՝ որոնց դուք կարող չէք յաղթելու : Սարդս նեղութեան համար ծնած է՝ ինտոր որ կրակին կայծը վեր թռելու հակաբաւորած է : Եւ մի միայն բաւականացուցիչ դարմանը անձնական ու փոխադարձ բարեպաշտութեան մէջ կը գտնըվի : Եստուծոյ շնորհքը կրնայ կարողութիւն տալ ձեզի մեկգլխիկ բեռը վերցունել : ու անանկ՝ Բրիտտոսի օրէնքը կատարել : Եւ միայն անտոներ կրնայ

մէկը ճշմարիտ երջանկութեան ճաշակը առնել՝ երբոր սա շնորհքը սրտին մէջը կը բնակի ու վարքը կը շնորհէ :

Թէ որ վերին նախախնամութիւնը պըտղաբեր ընէ ձեզ, ձեր զաւկըները նոր պարտաւորութիւններ պիտի բերեն ձեզի : Ենասուն է ան ծնողքը որ իր զաւակները Տէրոջը կը թուութիւնովը ու խրատովը չի վարժեր : Երկնից թուշուները ու անտառին զազանները կը սիրեն ու կը անուշանան իրենց ձագերը, ու անոնց յարմար կերակուրը կը ճարեն, շատ անգամ իրենք գրեթէ անհաւատալի չքաւորութիւն ու աշխատանք քաշելով : Բաւարդս որ կը կերակուրէ ու կը հագցունէ ու կը կրթէ իր զաւակները աւերեւոյթ սիրով ու գորովով, ամենեւին անոնցմէ աղէկ չի կրնար բլլալ, երբոր անոնց հոգեւոր ու յաւիտենական շահերը ղանց կ'ընէ :

Բայց բարեպաշտութիւնը ուրիշներուն սորվեցունելու համար դուք ինքնին պարտիք իմանալ ու զգալ ու սիրել ու ձեր անձերուն վրայ ցուցնել ան : Չեր սենեակը վկայ բլլալու է ձեր հաւատարիմ ջերմեանդութեանը : Չեր տունը Եստուծոյ տաճարը բլլալու է : Եկեղեցին եւ վկայ բլլալու է թէ դուք կը սիրէք բնակիլ Եստուծոյ տունը՝ ուր որ փառքը կը բնակի : Եւ անց առանձին աղօթելու, առանց ընտանեօք հանդերձ աղօթելու, առանց հաւարակաց հետ եկեղեցին աղօթելու Եւհօ վային օրհնութեանը մի յուստք, թէ աս կեանքիս եւ թէ դալու կեանքին մէջ : Ենտանեօք հանդերձ աղօթելը ամենեւին թող չի ձգվի. բայց առտու եւ իրիկուն մշտնջենաւորապէս առանձին աղօթելով ձեր ուխտը թող նորոգվի :

Չեր ընդհանուր վարքովը անանկ տարեցէք՝ որպէս թէ միշտ աչքերնուդ առջևը կը տեսնաք ան՝ որ չի տեսնուիր, ու ձեր օգտակարութիւնը ամենուն թող երեւայ : Եսանկով պիտի վայելէք ու ասանկով ուրիշներուն պիտի հաղորդէք դուք երջանկութիւնը՝ ընդարձակ ու լեցուն չափով մը : Եւ չեմ ուզեր որ ձեր լուսավայլ յոյսերը ամալով մ'իջնուեն, կամ անժամանակ խօսքով մը աս օրվան ուրախութեան հանդէսիս խափանարար բլլամ. բայց թոյլ

տըւէք ինծի ըսել թէ ձեր աս միաւորութիւնը յաւիտեան չի պիտի տւէ : Եւ տարանիչին մէկը մեզի կը պարտէ՝ թէ պարտէ՞ զին մէջը դերեղման մը կար : Գերեզմանը տակաւին կը կենայ պարտեղին մէջը : Եւ իւրաւոր երջանկութեան ծաղիկները գերեզմանին բոլորտիքը կը բացվին :

Տրամագին խորհուրդ մըն է մտածել թէ ձեր մէկը մէկալէն ետեւ պիտի մեռնի՝ ու հաւանականաբար մէկը մէկալին մահը պիտի տեսնայ : Բերեմ իւրաքանչիւրինդ անանկ թող ապրի որ իրմէն ետքը ապրողին կսկիծը չէվելցունէ իր գէշութիւնովը կամ Բերստոնէութեան անվայել վարքովը, որն որ իրմէն ետքը ապրողին միտքը տարակուսութեամբ պիտի չարչարէ իր ապաւնի ու յաւիտենական երջանկութիւնը անհաստատ մնալուն համար :

Եւ արդ՝ Եստուած իր մեծ ողորմութիւնովը օրհնէ ձեզ ան երկնաւոր շնորհքովը՝ որ ձեր սիրտերը առաւել եւս հաստատութեամբ իր հետը պիտի կապէ, քան որ չափ անոնք հիմայ իրարու հետ կապվեցան. ու երբոր աս աշխարհս անցնի՝ ուրիշ աշխարհի մը մէջ մոնաք, ուր որ թէպէտ ո՛չ էրիկ մարդիկ կ'ենիկ կառնեն ու ո՛չ կ'ենիկները էրիկ կառնեն, այլ Եստուծոյ սուրբերը երկնից հրէշտակներուն պէս երջանիկ են հոն :

Վ ճառիս Եստուած :

Եւ ատ մարդիկ՝ իրենց հաւատարիմ բարեկամը կորսնցունելէն ետքը կը ճանչնան անոր յարգը :

Եւ արի մարդիկ իրենց ընկերին յանցանքը կը ներեն առանց վրէժանդիւր բլլալու :

Թէ որ կուզես աղէկ խօսիլ, համբերութեամբ մտիկ ըրէ :

Պատերազմին վախճանը կործանում է եւ տւերում :

Սեղանքը մարդոցմէն է, իսկ ներքը Եստուծոյ :

Գովութիւնը շատ հեռու կը փախչի իրեն արժանի եղողներէն :

Երիւնդուն սկիզբը շատ դիւրին է քան թէ վախճանը :

Եւ արդութիւնը էվելի խորունկ կը վերաւորէ քան թէ բարկութիւնը :

Եւ զհանրապէս ինքըզինքնին բան գիտցողի անդ զնոյնը հպարտ կը լսան, եւ ոչ գիտունները :

ԲՆԻՆՈՒՄՆԻՆ ԵՐՇԼԱՌՅԱՆ

Սեփարայ . Էջ 3:

Բնիկային Աշխարհ:

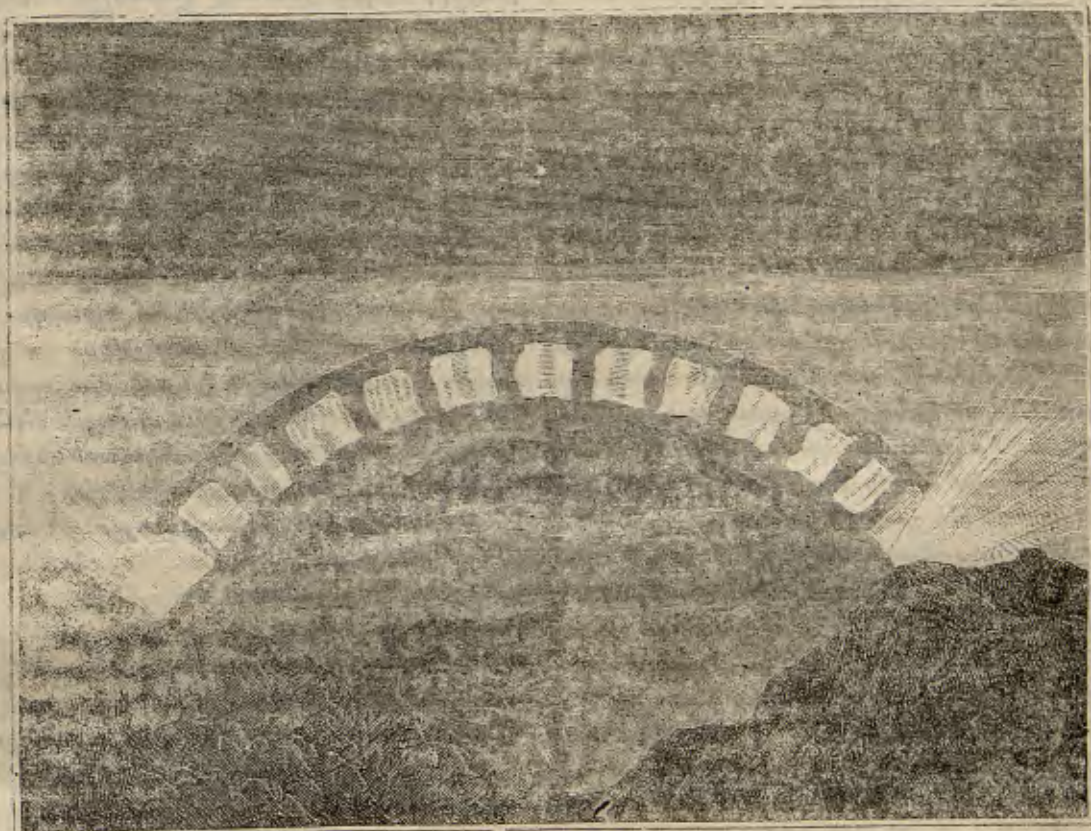
Ասանունը կըտրվի սքանչելի լուսաւոր երեւոյթի մը՝ որ երբեմն կըտեսնուի գիշերը Հիւսիսային բևեռը կամ անոր մօտերը: Աս նշանաւոր երեւոյթը գրեթէ երկրի աւմէն կողմերէն տեսնուած է, բայց Հիւսիսային գօտիին մէջը եղած բոլոր տեղերէն խիստ յաճախ և խիստ լուսաւոր երեւցած է: Գաղղիայի փիլիսոփայ մը ասիկա կը ստորագրէ իբրեւ ամալ մը՝ որ հազիւ թէ քառսուն աստիճանէն էվելի հորիզոնէն կը բարձրնայ, ու հինգ աստիճանէն մինչև հարիւր աստիճան՝ և երբեմն անկից ալ էվելի լայնութեամբ կամար մը կըձևացունէ: Լորբեմն սպիտակ ու լուսաւոր է, բայց շատ անգամ սև ու թանձր: Բայց մեծի մասին ամալին վերի շրջանը ճերմակ ու փայլուն է, բայց բուն մարմինը մթնագոյն է: Խիւլ մը ճաճանչաւոր ճառագայթներ արձակելէն ետեւ ամալին մթնագոյն մասը խիստ կըլուսաւորի: Լորբեմն բոլոր

գիշերը կըտեսէ աս երեւոյթը, ու երբեմն շատ գիշեր իրարու վրայ տեսնուած է: Բայց ատեն կըլլայ ալ որ բոլոր աս երեւոյթը ուրիշ բանէ չի բաղկանար՝ բայց եթէ հորիզոնին վրայ նշանաւոր լոյսէ մը, որ քանի մը լոյսէ կերևայ ու ետքը աներեւոյթ կըլլայ: Եւ արդարեւ Բեռլինի Աշխարհային Երկրագիտութեան թանգարանէն ասանկ ստորագրուած է մը ընել որ անոնց ամենուն ալ յորմարի. ու աս նիւթիս վրայով մինչև որ էվելի տեղէն կուծիւն չըստացվի, գիշերը Հիւսիսային հորիզոնին վրայ պատահած որ և իցէ լուսաւոր երեւոյթ աս անունովը պիտի կոչվի:

Սեր ընթերցողները կըտեսնան հիմա Բեռլինի Աշխարհային երկու երեւոյթը, որոնց երկուքն ալ Նորմանտիի մէջ Պուէօ իլիօն քաղքէն երեւցան, որ գրեթէ փարիզի լայնութեանը համաչափ է: Նոյնը 1726 ին Սեպտեմբերի 14 (26) ին տեսնուեցաւ, ու երկրորդը նոյն տարին Հոկտեմբերի 7 (19) ին:

Աս սքանչելի երեւոյթը՝ ինտոր որ վերը

ԲՆԻՆՈՒՇԻՆ ԸՐՇԼԱՅՍ

նշանակեցինք՝ գրեթէ երկրի ամէն կողմէն տեսնուած է, բայց իր պատահած ատենները խիստ անկանոն էր: Տասներեւթներորդ դարուն մէջ՝ ու տասներեւթերորդի սկիզբին Մոզղիայի մէջ հազիւ թէ մէկ անգամ աս երեւոյթը տեսնուկեցաւ: 1716 ին երեւածէն առաջ Հալէի խօսքովը ութ տուն տարիէն էվելի Մոզղիայի մէջ ասանկ բան չէ պատահեր, ու 1574 էն հետէ երեւածներուն մէկը նշանաւոր մեծութիւն մը չունի եղեր: Վաղդիացոյց Վիտութեանց Մկաղեմիային Տումարներուն մէջ 1666 էն մինչև 1716ը ասանկ երեւոյթի մը պատահելը չի պատմուի: Պեռլենի Հաւաքմանց մէջը կը պատմուի թէ 1707ին մէկ անգամ պատահեր է, որ կըրօզվի խիստ անսովոր երեւոյթ մը. ու 1723ին Պօլոնիայի մէջ տեսնուածը կը պատմուի թէ առաջինն էր որ հոն տեսնուկեցաւ:

Հիւսիսային սահմաններուն մէջ աս երեւոյթին յաճախ պատահելէն շատերը հաստատեցին՝ որ եթէ բոլորովին մշտնջենաւոր չէ ալ նէ գրեթէ անսնկ բան մըն է

ան: Բայց Կելսիոս (Celseus) ասոր հակառակը կը հաստատէ. քանզի կըսէ՝ թէ Ուբսալայի հին բնակիչները 1716էն առաջ աս երեւոյթը հազիւ երբեք պատահած ըլլալ կը համարէին: Անդերսոն (Anderson) Համպուկցին՝ որ ինքն ալ գրեց աս նիւթին վրայ՝ յամի Տեառն իբրև 1733, կըսէ թէ Խալանդիայի մէջ բուն տեղացիները մեծապէս կը դարմանային Բեռուային Մըշալայսին յաճախ պատահելուն՝ որ հոն սկսեց երեւալ: Աւ Տորփէոս (Torfaeus) Տանիմուքայի պատմագիրը՝ բնիկ Խալանդիացին՝ որ 1706 ին գրեց, բաւական ծերութիւն ունէր իր միտքը բերելու ան ժամանակը երբոր Բեռուային Մըշալայսը զարհուրանաց նիւթ մըն էր իր հայրենի երկրին մէջը:

Իսկ հնագոյն ժամանակները քննելով կը գտնանք թէ Միստոտէլ հաւատարմութեամբ կը քննորոշէր Բեռուային Մըշալայսը, ու Կիկերոն՝ Պլինիոս՝ Սենեքա և ուրիշներն ալ կը յիշատակեն ան: Ըսոնց պատմութիւններէն կը երևայ թէ աս երեւոյթը մեծ զարհուրանաց պատճառ էր առ-

ջններուն . ու ասիկա կը հաստատէ մեր արդէն ըսածը՝ թէ Բեհեւային Երշալոյսը տասնութերորդ դարէն առաջ բնաւ այն չափ յաճախ չէր պատահեր, որ չափ որ անկէց հետէ կը պատահի:

Քանի մը փիլիսոփաներ կարծեցին թէ Բեհեւային Երշալոյսը հազար մընէն է վերի երկրէս բարձր է, ու հետեւապէս մեր մթնոլորտէն շատ դուրս է: Ուրիշները՝ և էվելի նորերը կը հաստատեն թէ իր միջակ բարձրութիւնը հարիւր մընէն է վերի չէ, ու թէ՛ մթնոլորտի՝ և ոչ թէ աստեղաբաշխական երևոյթ մը ըլլալու է. որովհետեւ երկրի օրական հոլովումը անոր զրութեանը տարբերութիւն մը չընծայէր:

Կըսվի թէ շատ անգամ իր հետը ձայն մը ունի, որ զանազան կերպով կը վկայեն ըլլալ շէրու՝ շուռաջելու՝ խփտջելու ու ձայնութիւն ձայնի:

Նոր ատեններս ստուգապէս հաստատուեցաւ որ աս երևոյթը ստատահամ ատենը չիլ սիսային բեհեւին մօտ եղած նաւերուն կողմնացոյցին սլաքը աս լոյսին ներգործութիւնովը իր բնական դրութիւնը կը փոխէ:

Օ անազան գնութիւններ եղաւ որ իմացվի Բեհեւային Երշալոյսին ինչ ըլլալը, բայց անոնց մէկը յազուարդ չընծայէր մըտքի: Ի վերջոյ պարտի նայվիլ անոր իբրեւ բնութեան արժանաւոր երևոյթի մը՝ քան

թէ աղէկ քննելով մշտէորայի մը:

Սողոմոնի խրատը:

Կաթողին սիրով կը հրաւիրենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հետեւեալ զեղեցիկ և հայրական խրատին՝ որ Սողոմոն իմաստունը իր զաւկներուն տըլաւ: Ես խրատը կը գտնանք Վրական գրքէն 7-րդ գլխուն 1 համարէն մինչև 15 համարը:

Սողոմոն յատկական առանձնաշնորհութեամբ խիստ ջերմաւոր հայր մը ունէր, որ էր Գաւիթ-Թազաւորը՝ Խորայէի քաղղլանուադ Սաղմոսեղուն . և թէպէտ իր հայրը Թազաւոր էր՝ ու Թազաւորութեան մը գործերովը անդադար զբաղած էր, բայց և այնպէս ժամանակ կը գտնար մարդկային կենաց բոլոր պարտաւորութիւններովը ու շրջական կրօնքին վարդապետութիւններ

ըովը իր որդին խնամով վարժելու: Ինքը կը սորովեցունէր զիս՝ կըսէ Սողոմոն, ու կըսէր ինձի . «Իմ խօսքերս քու սրտիդ մէջը թող հաստատվի: Իմ պատուէրներս պահէ ու ապրէ»:

Պատանիները յատկապէս կը կարօտին ծերերուն խրատին . քանզի փորձառութիւնը դասեր տըլած է անոնց որ տակաւին պատանիները չէն սորված անոնք: Գեւոր մօտան անոնք աշխարհիս վտանգաւոր տեսարաններուն մէջ, որոնց վրայ տեղեկութիւն չունին: Տակաւին բան մը սորված չէն անոնք: Ուրեմն ո՞րչափ կը վայէ անոնց իրենց ծնողացը ու բարեկամներուն իմաստուն և բարի խրատները մտիկ ընել, որոնք իրենցմէ էվելի յառաջացած են տարեքով ու խեղով:

Գաւիթ իր որդիին Սողոմոնին ըսաւ. Սողոմոն՝ որդեակ իմ, քու հայրերուդ Եստուածը ճանչցիր, ու կատարեալ սրտով և յօժար մտքով իրեն ծառայէ. ինչու որ Տէրը բոլոր սիրտերը կը քննէ, ու միտքերուն բոլոր խորհուրդները զիտէ: Ի՞նչ որ փնտրուես զինքը, պիտի գտնովի քեզի. բայց թէ որ մերժես զինքը, ինքը յաւիտեան մէկ զի պիտի ձգէ քեզ: Եսիկա ան երեւելի խրատներուն մէկն է որ Գաւիթ Թազաւոր իր որդիին Սողոմոնին տըլաւ:

Եղէկ միտք առէք Գաւիթին աս դասը: Ինքը կը սորոգորէ իր որդին որ իր հայրերուն Եստուածը ճանչնայ: Եստուծոյ գիտութիւնը ո՞ր և իցէ ուրիշ գիտութեան մը անհուն առաւելութեամբ էվելի հարկաւոր է մարդուս: Սեր փառաւորեալ Տէրը ըսաւ թէ, Ես է յաւիտեանական կեանքը, որ ճանչնան քեզ միեակ ճշմարիտ Եստուած, ու Յիսուս Քրիստոսը՝ որ անիկա դուն իբրեւ կեցիր: Եւ ի՞նչպէս կրնանք մենք ճանչնալ զԵստուած: Երեզակը՝ լուսինը՝ աստղերը՝ երկինքը ու երկիրը, ու մէկ խօսքով՝ բոլոր զգալի տիեզերքը իրաւունքէ շատ զիտութիւն կընծայեն մեզի Եստուծոյ վրայով, բայց Սուրբ Գիւրքը՝ որ Եստուծոյ մեզի տըլած Հայտնութիւնն է, բոլոր ուրիշ բաներէն էվելի կը ծանուցանէ մեզ իր կատարելութիւնները ու իր պատմութիւնը: Ի՞նչ որ Եստուծոյ վրայով ճշմարիտ գիտութիւն մը ստանալ կուզենք, պարտինք Սուրբ

Գիրքերը քննել : Պարտինք ճանձնալ թեան ատենի մեղքերը խաւարամած ամ զԼստուած . քանզի ի՞նչպէս կրնայ մէկը պոլ կըծածկեն ծերութեան հասակը , ու անծանօթ Լստուած մը սիրել ու պաշտել : Խիստ ցաւալի և դառն յիշատակութիւնն է թէ որ փնտրուես զինքը , ինքը պիտի գըտ . բոլ կըլեցունեն հոգին :

Նըվի քեզի . ըսաւ Գաւիթ . բայց թէ որ թէ որ կուզենք երջանկութեամբ ու օգ մերժես զինքը , ինքը յաւիտեան մէկ դի տակար ըլլալով անցնիլ կեանքերնուս մէ պիտի ձգէ քեզ : Գաւիթ աս խօսքով ջէն Տէրօջը վախը որ իմաստութեան ըս միանգամայն քաջալերութիւն և զգուշու կեղծն է , պարտինք մեր ներսերը սնուցա թիւն տըւաւ իր որդւոյն : թէ որ փնտրուի նեւ . և ասիկա մեր մանկութեան ատենէն նէ պիտի գտնուի , ու յաւիտեան մէկ դի ըլլալու է : թէ որ ճշմարտապէս իմաստուն պիտի ձգէ զանոնք որ չեն փնտրուեր զինքը : ըլլալ կուզենք , պարտինք մեր երկնաւոր Սողոմոն իր հօրը բարի խրատէն շարժւած Տէրօջը ոտքը նստիլ իր աշակերտներուն բոլոր իր սրտով Տէրը փնտռեց ու գտաւ հետ՝ ու իրմէն սորվիլ , ինչու որ ինքն է զանիկա , ու իր աղօթքներուն փոխարէն Լստուծոյ իմաստութիւնը , ու իր մէջը ծած կըված են իմաստութեան ու գիտութեան բոլոր գանձերը : Ինքն է Տէրը որ կըշնորհէ իմաստութիւն , ու իր բերնէն կելան գի տութիւնը և հանձարը : Ըն որ կըջանայ խիստ օգտակար գիտութիւններու մէջ գե րազանց ըլլալ , ուրիշ մարդոյմէ իմաստուն է . բայց ան որ իր մանկութեան ատենը կը մտնայ ու բնաւ չի ձգեր ան ճամբան որ փառքի՝ պատիւի՝ անմահութեան՝ ու յաւի տենական կենաց կըտանի բոլոր ուրիշնէ րէն էվելի իմաստուն է : Լսիկա էր ահա ան նպատակը որն որ Սողոմոն իր մտքն մէ ջը ունէր , երբոր ան վերի պատուէրները իր զաւկներուն տըւաւ :

Ու հիմայ Սողոմոն ինքը զաւկներու հայր ըլլալով կըյորդորէ զանոնք որ իբրեւ գլխաւոր բան իմաստութիւն և հանձար փնտրուեն : Ինքը ասով անշուշտ չի կամիր նշանակել թէ արհեստներու ու մակարցու թիւններու գիտութիւնը գլխաւոր բան է . ինչու որ ասկից բարձրագոյն նպատակ ունի ինքը : Իրաւ աս գիտութիւնը ներկայ աշ խարհիս մէջը շատ հարկաւորութիւն ունի , բայց մարդս միայն կամ գլխաւորապէս աս աշխարհիս համար ստեղծված չէ , հասար ուրիշ յաւիտենական աշխարհի մը համար : Գիտութիւն առանց Լստուծոյ երկկողմն՝ որն որ իմաստութեան սկիզբն է , քիչ ար ժողութիւն ունի . ինչու որ Պօղոս կըսէ , թէ որ ամէն գիտութիւնները ունենամ ու ամէն խորհուրդները հասկընամ ու սէք չունե նամ , ոչինչ եմ : Հանդերձեալ աշխարհին մէջը հատուցում մը ունենալ խոստացված չէ անոնց՝ որոնք միայն յառաջացան գի տութեան մէջ առանց Լստուծոյ սէրը ու երկկողմ անոր հետ խառնելու :

Եւ սէ սրգեակ , ու ընդունէ իմ խօսքերս , ու քու կեանքիդ տարիները պիտի բազմա նան . կըսէ Սողոմոն : Ո՛րչափ անգամ մար դոց և մանաւանդ պատանիներուն ըրած անզգուշութիւնները թէթեւամտութիւննէ րը ու մեղքերը վաղահաս մահու մը կըհաս ցունեն կեանքը : Չարագործ մարդիկ իրենց կեանքին օրերուն կեսը չի պիտի ապրին կըսէ Գաւիթ : Ո՛րչափ անգամ մանկու

Գաւիթու Լստուծոյ ձեռք :

Եւ գիտութիւն եղանակը շատ տաք ըլլալ կը կարծելի Լստուցացոյմէ և մեր կողմի բնակիչներէն , բայց Հնդկաստանի բնա կիւնները ցուրտ ըլլալ կըկարծեն անիկա : Եւ իտակը ոչ մէկն է և ոչ մէկալը՝ հապա մեջակ և բարեխառն , ու աղէկ յարմար ված բոլոր մարդկային կարողութիւններուն թէ մարմնաւորներուն և թէ մտաւորնէ րուն : Գարէնհիթի ջերմաչափը քիչ ան գամ կըլայ որ 30 աստիճանէն վար իջնայ , ու հազիւ սառնամանիք կըտեսնուի հոն : () Գըր զուարճալի կակղութիւն մը և անու շութիւն մը ունի :

Ըս երկրին հովերը Լստուցայի ու Լմե րիգայի և շատ ուրիշ երկրներու հովն րուն պէս փոփոխական չեն : Ի՞նչու տարին միայն երկու հով կըփչէ . մէկը հիւսիսէն տաք ամիսի չափ , ու մէկալը հարաւէն

երկու ամիս : Առաջինը յատկապէս օգտակար կը ստեղծուի առողջութեան , ու նաեւ կը կողմնակի ընդհանուր նպատակներուն : Աս հովը Սակեղոնիայէն ու Թուրքիէն դառնալու ճամբան վերայէն և Սիջերկըրէն ծովուն երեսէն անցնելով՝ զով և կազմուրիչ է , ու բնակիչներուն ընդունելի , առողջութիւն ու զօրութիւն բերելով իր հետը :

Տունները ան կերպով շինված են որ ազատորէն վայելեն աս զովայուցիչ հովը : Տանիսները տափակ են՝ ու մէջ տեղէն քառակուսի շէնք մը ելած է իրենք կողմէն դուրս , ու չորրորդ կողմը միշտ բաց ձգած է հիւսիսին դէմ , ուրկից հովը կը մտնայ՝ ու անկից կտաւէ խողովակներով տանը ամէն կողմը կը տարածի , անոր մէջը բնակողներուն առողջութիւն ու զուարճութիւն ընծայելով : Ինչո՞ւ համար ամէն տաք եղանակ ունեցող երկիրներուն մէջ ասանկ սովորութիւն մը չի գործածուիր :

Աս հիւսիսային հովը որ այսչափ ձեւընտու է առողջութեան , նմանապէս օգտակար է ևս՝ Վերդսի վրայէն նաւագնացութիւն ընելու : Առանց աս հովին օգնութեանը առաքատուոր նաւերը աս գետին վրայէն չեն կրնար վեր նաւել . ինչու որ իր ընթացքը մէկ ժամին մէջը քանի մը միլոն տեղ կը վազէ . բայց հիւսիսային հովը անանկ զօրաւոր է որ աղէկ շտկելով ձեւերով գետին յորձանքին կրնաս դէմ դնել ու մէկ ժամին մէջը 8 կամ 10 միլոն յառաջանալ : Ուստի՝ Վերդսի վրայ կրնաս տեսնալ անհինչ որ ուրիշ գետերուն վրայ չի տեսնուիր , բայց եթէ շոգեմաւերու ուժովը սակայն ասոր վրայ նաւերը մի և նոյն տեսի մէջ կը լան ու կիջնան , իւրաքանչիւրը համահաւասար զիւրութեամբ և աւազութեամբ իրենց ճամբան յառաջանալով :

Սիւս հովը որ հարաւէն կը փչէ . կը կոչուի Սիւս . այսինքն անապատին հովը : Իր տկարացուցիչ զօրութիւնները՝ որ մարմինն կը ընդգործէ շատ նշանաւոր են : Անանկ յոգնութիւն մը ու թուլութիւն մը յառաջ կը բերէ , որ մարդ զիւրութեամբ կը հասկընայ շնորհաստանցոյ ան հասարակ առածը , թէ՛՝ Վստիլը կայնելէն աղէկ է ,

պառկիլը նստելէն աղէկ է , բայց քնանալը ամէնէն աղէկ է” : Հարաւային հովին աս որակութիւնները կը ծագին անոր Լազիպտսի ու Վուպիայի հարաւային անապատներէն անցնելէն : Անապատին մէջը շատ զարհուրելի է աս հովը , ու երբեմն սաստիկ փոթորիկով կարաւանները կը կորսնցունէ : Լազիլը զարհուրելի է անապատին աս փոթորիկը՝ քան թէ ծովուն վրայ պատահած խիստ սաստիկ ալէկոծութիւնը : Վերդսի ափերը գտնալու համար Վամպիսէսի ու Վոյէքսանդի խրկած մարդիկը անտարակոյս աս փոթորիկովը կորսնցան :

Լազիպտսի մէկ յատուկ որպիսութիւնն ալ աս է որ ամենեւին անձրեւ չի տեսնար : Վարի Լազիպտսի մէջը իրաւ երբեմն թեթեւ անձրեւ մը կիջնայ , բայց Վերին Լազիպտսի մէջ ամենեւին անձրեւ չի տեսնուիր : Ասիկա երկու կամ իրենք տարբեր ապացոյցներով կը նայ ցուցվի : Սովսէս՝ որ երկար ատեն կեցեր էր Լազիպտսի մէջ , Լարայէլացիները կը տեղակացունէր խոտ տացեալ երկիրը երթալու իրենց ճամբուն վրայ՝ թէ ան երկիրը Լազիպտսի պէս չէր ուր որ իրենց սերմերը ոտքով կը ջրէին կանաչեղէնի պարտեղներու պէս : « Ան երկիրը ուր որ դուք պիտի մտնաք անիկա ժառանգելու , Լազիպտսոց երկրին պէս չէ՝ ուսկից որ ելաք . «-Երբոր սերմ ցանեն , իրենց ոտքերովը կը ջրեն բանջարեղէնի պարտեղի պէս : Հապա ան երկիրը ուր որ դուք պիտի մտնաք ժառանգելու , լեռներով ու դաշտերով երկիր է . երկինքին անձրեւէն ջուր կը խմէ . Լազիլ . () Եւ . Ժա . 10 , 11 : Հերոդոտոս կըսէ թէ Սամաթիկոսի օրերը Թեքէյի մէջ նորոնշան երեւոյթ մը տեսնուեցաւ , որն որ մեծ շիթութեան մէջ ձգեց բնակիչները : Դողովուրդը քուրճազեցաւ , ու քահանաները չատուածներուն երկապտիկ զոհեր ըրին : Լազիլն էր որ ասանկ զարհուրեցուց զանոնք . բայց եթէ քանի մը կաթիլ անձրեւ իյնալը :

Քանի մը տարի առաջ Վնզդիայի ճանապարհորդ մը՝ Վուպիայի մէջ Վերդսի ջրվեժներէն վեր տաճարի մը աւերակները գտաւ , ու հոն բարձրիկ տեղ մը քանի մը տող գիր տեսաւ , որն որ առջեւ բերանը կարծեց թէ ներկով գրված է . բայց մօտէն

նայելով զարմացաւ երբոր գտաւ որ կար միւր կաւով զըզլած էր ան գիրը, որն որ շը փելով կամ իր մատը թըջելով դիւրու թեամբ կրնար աւրել: Եւ գիրերը շէնքին մէկ բարձրկէկ մասին վրայ բացը զըզլած ըլլալով ամենեւին անձրեւ կամ խոնավութիւն տեսած չէին որ աւարկէին: Թէպէտ և 2000 տարի առաջ զըզլել էին՝ ու այսչափ երկար միջոցիս մէջը ամէն տարեբեմնեւուն առջին միշտ բաց մնացեր էին:

Եւ թէպէտ բնաւ երկնից անձրեւովը չի ուռգվիր Լազիպոս, բայց Կեղոսին տարեկան առատանալովը առատագէս կըջըզի: Երբ և երկրիս վրայի գուցէ բոլոր երկիր ներքէն էվելի պողաբեր կըլլայ: Եւ մէն տարի հունիսի մէջ կըսկըսի ջուրը բարձրնալ՝ ու անանկ կըշարունակէ ընել մինչև որ բոլոր երկիրը ջրովի: Եւ յնչափ կըբարձրընայ ջուրը որ նաւակները դաշտերուն վրայէն ու ծառերուն մէջէն ամէն կողմերը կընաւարկեն: Կեղերը բարձր ճամբաներ ունին մէկէն մէկալը երթալու: Եւ իկա Լազիպոսի հանգստութեան եղանակն է, ու աս է՝ զանակիս մէջը ծարաւ երկիրը մինչև հետեւալ տարւոյն համար իրեն պէտք եղած ջուրը կըծծէ:

Չուրը նուազելու սկսածին պէս՝ երկրագործները գետինը չի ներկած տիղմին վրայ սերմը կըցանեն ու ոտքերովնին կըկոխեն. ու քանի որ ջուրը քաշվի իրենք ալ աս կերպովը կըյառաջանան մինչև որ գետին եզերքը հասնին: Բանի որ ջուրերը կը քաշվին ու գետինը կարգաւ կըչորնայ, առջի ցանվածները կըբուսնին. անանկ որ՝ երբ տակաւին գետին եզերքը սերմը կըցանվի՝ մէկալ կողմը առջի ցանվածը հնձելու հասած է: Եւ երջապէս Լազիպոսի մէջ կընստ տեսնալ որ մի և նոյն ատենի մէջ սերմը ցանողը իր սերմը կըցանէ, դաշտը կանանչ ցորենով ծածկըլած է, ու հնձողը հասուն հունձը կըժողվէ. կամ ուրիշ խօսքով՝ մի և նոյն ատենի մէջ կըտեսնաս որ դարունը՝ ամառը՝ ու աշունը ամէնը մէյտեղ քու առջեւ կըցնծայ:

Եւ առջին հունձին բոլորը՝ որ ըստ մեծի մասին ցորեն է, իրեք ամիսէն պակաս ժամանակի մէջ կըսկըսվի ու կաւարտի: Եւ ուրովհետև Կեղա ինը ամիս միօրինակ նուազ

կըվազէ, հարկաւոր է որ աս միջոցիս դաշտերը ջրովն. և ասիկա Պարսկային տնիւ կոչված մեքենայով մը կըկատարվի, որ ջուրը գետէն կըհանէ ու կըպարպէ աւազաններու մէջ, ուսկից ջրանցքներով դաշտերը կըտարվի ան: Եւ յապէս կըտեսնանք որ Սովետսի խօսքը կըստուգվի՝ թէ Լազիպոսի երկիրը բանջարեղէնի պարտեզի պէս կըջըզի:

Երբոր դաշտերը աս կերպով կըջըզին, անատենը կըհերկըվին անոնք: Եւսկից չորս ամիս ետքը երկրորդ հունձ մը կըհասնի, ու հինգ ամիսէն երրորդ հունձ մը: Ուստի մէկ տարվան մէջը յաջորդաբար երեք հունձ կըլլայ Լազիպոսի մէջ: Եւ երկրին մէջը աղբին անունը անգամ չեն գիտեր, ոչ ալ երբեք սերմերնին կըփոխեն. հապա նոյն դաշտերը տարիէ տարի նոյն սերմերովը կըցանվին, և տակաւին ցանված սերմին նայելով շատ առատ հունձ մը կըքաղվի հոն քան թէ երկրիս մէկ մասին մէջը: Բրիտոսի ան գեղեցիկ առակը սերմանացանին վրայով՝ որուն սերմը մէկին էրեսուն ու մէկին վաթսուն ու մէկին հարիւր կըբերէր, որով մեր Վրկիչը կամեցաւ Եւստարանին քարոզութեամբը յառաջ եկած արդիւնները բացայայտել, զարմանալի կերպով կըյարմարի ան բանին՝ որ մինչև աս օրս Լազիպոսի մէջ կըտեսնըվի: Զոն ամէնէն քիչ մէկին քառսուն կըպողաբերէ սերմը, ու շատ անգամ մէկին վաթսուն ու եօթանասուն ու երբեմն ինըսուն: Երբոր միտքերնիս բերենք թէ Լազիպոսի մէջ տարին իրեք հունձ կըհասնի, զիւրու թեամբ պիտի իմանանք թէ 20 միլիօն ժողովուրդը ինչպէս կընային ապրիլ ատ երկրին մէջը՝ որուն բնաբաժակութիւնը Սեփրիտանիայի տասներորդ մասը ըլլալ նըշանակեցինք առաջ: Լազիպոս ցորենէն զատ կըբերէ ևս բրինձ՝ լեղակ՝ բամբակ՝ քթան՝ եւ: Եւ ջին յիշված նիւթէն բարակ կտաւ մը կըգործըվի, որն որ սուրբ գրոց մէջ կըկոչվի բեհէզ մանեալ:

Լազիպոսի անասուններուն մէջը երբեմն շատ հասարակ էր գետածին, բայց հիմայ Կեղոսի ջրվէժներէն վար հագիւ թէ կը գտնըվի: Եւ կենդանիին մորթը՝ որ բոլոր ուրիշ կենդանեաց մորթէն հաստ է, շատ

յարգի համարված է, ու 100 թալէւէն մինչև հարիւր յիսուն թալէւի կրնայ ծախվիլ: Երասներուն զործածած վահաններուն ամէնէն աղէկ նիւթը ասիկա է: Սներ կտորներէն ջուրի ամաններ կը շինվին, ու մնացած երկան բարակ կտորներէն խարազաններ կը շինվին: Եւ կենդանիին ակռաները ևս շատ յարգի են, որովհետև նոր ասաններս գտնովեցաւ թէ թափած կամ փառած ակռաներուն տեղ շինծու ակռա դը ներու համար ամէնէն աղէկ նիւթը ասիկա է: Եւ զիտաւորութեան համար տարիէ տարի շատ գետածիլ ակռա կը խրկուի ինչոն ու փարիլ:

Կոկորդիլոսն ալ յատկապէս Նգիպտոսի սեփհական կենդանի մըն է: Եւսիկա թէպէտ և շատ կերպերով տիրոհի կընմանի, բնութեամբ բոլորովին անման է անոր: Եւս պիտի տիրոհուր ամէն անասուններէն վայրենի է ու իր դէմը ելած զազանները ու մարդիկ կը կրճատուի և կը զիջուի: Բայց Նգիպտոսի կոկորդիլոսը աղանիի պէս անվնաս է: Կնիկները իրենց սափորներովը 'Նեղոս կիջնան' ու մինչև իրենց վիզը դէտը կը մտնան մինչև անգամ իրենց զակը ներովը, ու ամենէն երկիւղ մը չեն ցուցներ, թէպէտ և կոկորդիլոսները իրենց բոլորիքը կը լողան: Նգիպտոսի մէջ բնդ հանրապէս անանկ կարծրուած է թէ բոլորովին անվնաս են անոնք:

Նգիպտոսիք առաջուց աս կենդանին կը պաշտէին: Եւսիկա ի՞նչպէս ընծայենք Նգիպտոսացոյ որոնք արհեստները՝ գլուխ թիւնները՝ ու փիլիսոփայութիւնը բարձրագոյն կատարելութեան հասցուցեր էին: Եւսքեալը գեղեցիկ պատասխան կուտայ աս ինչդիրին՝ ծանուցանելով մեզի թէ մարդիկ « Եստուած ճանչցան » և Եստուծոյ մը պէս չի փառաւորեցին, կամ շնորհակալ չեղան: Հապա իրենց Եւս խորհուրդներովը փճացան, և սիրտ ընին անմտութիւնով խաւարեցաւ: Իրենք զիրենք իմաստուններուն կարգը դերը էին, յիմարեցան. և չաւրը վերու Եստուծոյ փառքը փոխափրխեցին՝ նմանցունելով աւրը վերու մարդու, և թրու չուններու, ու չորքտանիներու, և սողուններու պատկերին: Եւս. 21, 23: Սարգկային իմաստութիւնը չաղատեր մար-

դիկ ամենանարգ Նգիպտական կուսպաշտութեան ու խիստ ամօթալից մեղքերէն: Եւ մէնա ալ կարօտ ենք Եստուծոյ բանին, ու ճիսուս Բրիստոսով Եստուծոյ շնորհքին:

Նեղոս դէտը Էսպէշիստանի լեռներուն վրայէն վաղելով՝ ու Նգիպտոսի վրայ տը գաւանդութիւն բերելով՝ կընմանի իմաստութեան ան ամենամաքուր գետին՝ Եստուածաշունչ դիրքին, որ երկինքէն կը բերդ իս ու երկիրս կը ուղղէ: Նգիպտոս զարհուրելի անապատ մը պիտի ըլլար՝ թէ որ Նեղոսի ջուրերը չուղղէին ու պտղաբեր չընէին անիկա. և բոլոր աս աշխարհս ալ ամայի անապատ պիտի ըլլար՝ բարոյական ապականութեան ընդարձակ տեսարան մը, թէ որ Եստուծոյ բանը անոր վրայէն վերցըլէր: Ինչպէս որ Նգիմի դէտը չորս վրտակի կը բաժնուի, ու ամէն կողմը վաղելով՝ Գրախտին հոյը ջրերու կը ծառայէր, ասանկ ալ Եստուած ուղեց որ Սուրբ Գիւրքը բոլոր աշխարհի բնակիչները ջրէ ու գովացունէ: Երբոր կենաց ջրոյն աս ամենամաքուր Գիտը՝ Եստուածաշունչ մատենը՝ ամէն երկիրներ վաղէ ու ամէն տեղ ընդունելի ըլլայ, ինտոր որ Նգիպտոսի մէջ Նեղոսի ջուրը, նշան է թէ աշխարհս բարոյական ու հոգեւոր առատ հունձը հասած է:

Ս Էստուծոյ վերջին բարեգործութիւնը:

Սեր առջի թիւերուն մէկին մէջը տալիս առաջին բարեգործութիւնը մը տըլած ըլլալով՝ հիմայ աս տեղս կը դնենք ականատես վկայի մը նամակը, որ կընկարագրէ անոր վերջին բարեգործութիւնը՝ որ իրենք տարիի չափ առաջ պատահեցաւ:

« Ս Էստուծոյ վերջին բարեգործութիւնը վրայ մինչև հիմայ շատ պատմութիւններ լսած պիտի ըլլաք, և սակայն կը յուսամ թէ ականատես վկայի մը ստորագրութիւնը անհաճոյ չի պիտի ըլլայ ձեզի: Երկու գիշեր յաջորդաբար մեր տանիսէն կը զննէի ես ան լեւը՝ որ խիստ շքեղ բոյց ահաւոր տեսարան մը կը ցուցնէր: Եւստուծոյ մեր կողմէ երեսէն մէկ նոր բերան մը բացվելով տաք լավայի գետ մը բղխեց անկից՝ ու դէպի Գատթէլամէն կը վաղէր ան, քանի մը

ժամին մէջ խել մը մղոն տեղ տարածելով, ու իր վազած գետնին վրայէն ելած բոցերովը իր ընթացքը յայտնի կըլլար: Ըստ ապականիչ գետը լեռանը ստորոտը եղած այգիներուն հասածին պէս՝ սկսեց աւտեն տալն թխազոյն բոց մը ելլալ անկից, որ կըցուցնէր տուններուն ու ծառերուն ելիլը՝ ինչպէս որ մենք կարծեցինք: Ըստ կըրակին սաստկութենէն պատճառոված քեր մութիւնը յօռէնթօյէն զգացվեր էր: Բնկերներուս հետ մէկ տեղ ծովով Թօռէ տէլ Կուէկօ երթալու ելայ, բայց ալեկո ծովիւնը անանկ սաստիկ էր՝ որ ստիպեցայ հոն ցամաքը ելլալու զիտաւորութիւնս փոխել՝ ու դէպի Կասթիլլամէս թիալարել, որովհետեւ ծովը չէր արգիլէր զիս հոն երթալու: Ըստ տեղի իմացայ թէ ամենեւին անհնարին էր որ եւ իցէ կերպ կառք մը զըտնալը բոլորն ալ ուրիշ հետարքերի անձինք նոյն տեսարանին տարած ըլլալով՝ վասն որոյ միտքս հաստատեցի որ՝ Կաթօլիէն դարձող կառքի մը սպասեմ, ու բարեբաղդութեամբ կըցայ մէկը վարձել: Պինտ առաջ փոմբէյի գացի, անկից դարձայ այգիներուն ու պարտէզներուն մէջը, ուր որ ճամբան փերջապէս անանկ նեղցաւ՝ որ կառքէն իջանք ու երկու մղոն տեղ քալեցինք, մինչև որ գացինք հասանք ան տեղը՝ ուր որ լավան արագապէս առաջ կըվազէր. ու ժամը կէս օրէն ետեւ տասն ու կէսն էր (կէս գիշերին մէկ ու կէս ժամ մնացած): Կալային գետը խիստ արգաւանդ այգիներուն մէջէն կըվազէր. ու նոյն բոպէին կըկատարէր իր ասպակ անիւ զործը Կաթօ Սէկօ գիւղին մէջ, ուր որ ատենով հինգ հարիւր տուն կար՝ բայց հիմայ միայն չորս տուն: Գրեթէ անհնար է երևակայել թող թէ ստորագրել ան տեսարանին տհաւրութիւնը: Կուէկան հոռի մը անձայն բոյց սրնթաց առաջ վազող ահագին զանգուածը՝ անկէ ետեւ պողպից որթերով ծանրաբեռնած կաղամախներուն իշխալու ձայնը հանդերձ ան վազուն լավային մեր վրայ ձգած ահարկու հայեցումովը անանկ զարհուրելի ազդուութիւն մը տըւին մեզի, որ առաջ հվելօք հակամիտեցայ արտորոնք մէկ ղի քաշվիլ, քան թէ ան եղած աւեր մոնքին ընթացքը տեսնալու կայնիլ: Բայց

եւ այնպէս երբոր ան առաջին երկիւղին տըւաւորութիւնը յաղթեցաւ՝ անանկ ահաւոր շքեղութիւն մը ունէր տեսարանը որ երկու ժամ ու կէս ան նոյն տեղը մնացի, ու ան ատենը անգամ դժկամակութեամբ էր որ ետ քաշվեցայ ան տեղէն: Կալային գետը մղոն ու կէս լայնութիւն ունենալ կըկարծըվէր. բայց իր երկայնութիւնը բացված բերնէն ինը մղոն էր՝ երսուն ոտնաչափ թանձրութեամբ, անանկ որ տուններուն մօտեցած ատենը զուններէն ու պատուհաններէն անոնց մէջը կըթափէր, ու տանիսներուն վրայէն անցնելով մէկէն իր ծոցը կըթաղէր զանոնք, պինտ առաջ տանիսները ահագին ձայնով մը փլցունելով: Կամ հոն կայնած ատենս աս կերպովս իրեք տուն թաղվեցաւ լավային մէջը: Ըստ նոյն տեղը լավան հորի մը մէջ վազեց, որուն ջուրը եւալով բերնէն դուրս ելաւ: Չէրմութեան սաստկութիւնը թող չէր տար բոպէի մը չափ վազուն լավային քանի մը ոտք մնացած միջոցին մէջը կայնիլ: Կոյն ատենը ի ղենին կեցեր էին թագաւորը ու թագուհին եւ պարտականները, ինչպէս նաեւ ամէն աստիճանէ բաղմամբ ժողով մը, խրճիթներէն ու այգիներէն կորսնցուցած վատաբախտիկ շինականներուն բաղմութեամբ հետ: Ըստ ղի ղերը լավան տանըմէկ բոպէին քան ոտնաչափ տեղ քալէր էր: Բայց հիմայ իր ընթացքին արագութիւնը քիչ մը անկից ծանր էր: Բնակիչները բաւական ժամանակ ունէին բոլոր շարժական բաները ազատելու, ու լավային ընթացքէն քանի մը մղոն հեռու եղած տունները պատրաստովէր էին ան աւերմանը, մինչև անգամ անոնց ղունները ու պատուհանները փախցուցած ըլլալով: Եւ առ սքանչացայ գեղջուկներուն անդալտութեամբ մը որ կարելի է թէ Կատուոյ կամացը հպատակութիւն մը եղած ըլլայ ան: Կսեցի որ կըսէր մէկը, « Լամբերութիւն՝ համբերութիւն. Կատուոյ մէկ սլափի՞ն է ան?»: Բայց աղքատ կնիկ մը՝ երբոր լավան իր սեմին մօտեցաւ, յուսահատութեան կերպարանք մը ցուցուց, « Կաթօլի թաններուն զգացմանը բոլոր սաստկութիւն նովը ճչելով ու մաղբըր փետելով: Սարդուն մէկը իր տնկած ու դարմանած ծառերուն ասպականութիւնը տեսնալու չի կրնա

լով՝ յուսահատութեամբ ինքրզինքը լա-
վային մէջը նետեց ու կորարկեցաւ : Բսկեց
զատ ուրիշ մէկու մը կեանքին վնաս չի
պատահեցաւ : Ասեցի որ իր հաւատարիմ
շունը չէն կրցեր տունէն հանել, ու իր տէ-
րոջը հետը կորարկեր է : Բհաբեկած թռ-
չունները մեծամեծ տաղնապով կը թռչ-
տէին էրած ծառերուն բոլորտիքը : Հրա-
բուխին հին բերանը իր մէջը փլաւ, ու
շաբաթ մը շարունակեց մուխ և մոխիր
դուրս տալ այնչափ առատութեամբ, որ
մօտը եղած սահմաններուն շատերը մթու-
թեան մէջ թաղեց : Սխտքերնիդ կուգայ
որ իմ նամակներուս մէկին մէջը քիչ մը
փոշի խրկեցի ձեզի՝ որ հրաբուխին բորբո-
քած ատենը մեր կարասիքներուն վրայ ի-
ջեր էր, ու տասներկու մղոն հեռաւորու-
թենէ եկած էր ան : Բյնչափ ձանձրացու-
ցիչ էր փոշին նոյն շաբթուն, որ բան մը
չէինք կրնար ունոր ներգործութենէն ազատ
պահել : Լավան որ շարունակ վեց օր շատ
կամ քիչ վաղեց իրեք հարիւր 1,7 * պատ-
ուական երկիր աւերեց ու գրեթէ ութը
հարիւր տուն վնասեց կամ իր մէջը թա-
ղեց : Իշտովան ժամը երկուքին (կէս զիշե-
րը երկու ժամ անցած) Կասթիլամէս
գարձայ. ճամբաները լեցուն էին ամէն ա-
տիճանի բազմամբոխ ժողովուրդով, ոմանք
ջահերով՝ ոմանք իրենց զիշերովան զգես-
տովը՝ ուրիշները իրենց կարասիքներովը
կամ այգիներնուն գործիքներովը, շատե-
րուն զէմքին վրայ արտմութիւն նկարված,
որովհետեւ մարդ չիյտէր թէ ուր պիտի
հասնէր լավան : Կրկարծովէր որ փօմբէի
երկրորդ անգամ լավայի մէջը թաղվելէն
չի պիտի ազատ մնայ : Կաբօլի ևս ազատ
չէր ան վտանգէն : Բհա ասանկ էր ան
վայրկի անին դարհուրանքը՝ :

Ուստի՝ օրհորդներուն վարժապետներ

էլայ :

Ա և իցէ ժողովուրդի մը ստոյգ վիճակը
անվրէպ իմանալու համար ուրիշ ճամ-
բայ մը չի կայ, բայց եթէ նկատելով թէ
կանանց սեւը ինչ աստիճան ունի անոնց

* 1,7 քմ. Բնագիտաց մէջ գիտնիչ չափ է, որ կը պա-
րունակէ 4840 քառակուսի Էւրոպայ :

մէջը. և անոնց ճշմարիտ աստիճանն ալ
լաւագոյն չի կրնար իմացվիլ, բայց եթէ
քաջ կշռելով իրենց մտաւոր ստացուած-
քին որչափութիւնը ու որպիսութիւնը :

Ուստի՝ մէջ ընկերութեան բարձրա-
գոյն աստիճանի օրիորդները կը լարծրվին
տուններին առանձին վարժապետներէ, գե-
շերով ցորեկով մնալու վարժապետներու՝
կամ տեսակ մը ուսումնական դպրոցներու
մէջ, որոնք ատ երկրին սեփական ըլլալ
կը կարծովի : Բս տարբեր եղանակներուն
իւրաքանչիւրին մէջ՝ բայց ի վարժութեան
հասարակ սկզբունքներէն որոնք են կար-
գալ՝ գրել՝ թուաբանութիւն՝ ու իրենց
մայր լեզուին պատշաճաւոր տեղեկութիւն
ունենալ, կըստովին նաև Կերմաներէն՝
Կաղղ իարէն՝ երաժշտութիւն՝ նկարչու-
թիւն՝ ասղնեգործութիւն և կաբա : Ու-
սումնական դպրոցներուն մէջ աս ցանկը
քիչ մըն ալ ընդարձակ է, բայց միշտ
Կաղղ իականը ու կաբաւը աշակերտուհի-
ներէն ու իրենց բարեկամներէն ամէնէն է-
վելի յարգի սեպված են, ու շատ նախան-
ձաւորութեամբ կը պարապին զանոնք ստա-
նալու : Սանաւանդ Կաղղ իական լեզուին
վրայ կը կարծենք թէ կատարեալ ապահ-
վութեամբ կրնայ ըսվիլ՝ թէ Լաւոպայի
մէջ Գրաննայէն դուրս չի կայ քաղաք ուր
որ ան լեզուն այնչափ ընդհանրապէս ու
այնչափ լաւ կը խօսվի թէ երիկ մարդոցմէ
և թէ կնիկներէն, որչափ որ Պեդրոպուրկի
ու Սոսկիլայի մէջ :

Ուստի՝ օրիորդներու դպրոցները իբրե-
ան երկրին սեփական ըլլալ յիշատակե-
լով՝ բաղձալի ըլլալ կը թուի անոնցմէ մէ-
կուն ստորագրութիւնը ընել որ Պեդրո-
պուրկի մէջ է, ու կը կոչվի « Ժողովարան
Բնական () օրիորդաց » :

Ընկերութեան բարձրագոյն աստիճանի
օրիորդներուն պատշաճաւոր վարժութեանը
համար քառասուն տարիի չափ առաջ ան
սաստիկ փափաքը պատճառ եղաւ Պեդրո-
պուրկի մէջ երկու դպրոց հաստատելու,
որոնց մէկը ան էր որ ճիշտ հիմայ յիշա-
տակեցինք, ու մէկալը ան որ կը կոչվէր
Սուրբ Կատարինէի դպրոց : Բաւաջներ գե-
տին մօտը զուարճալի ու բացթեայ տեղ-
մը երկու ընդարձակ շինուածքներ է : Բս

շինուածքները բոլորովին զատ են իրարմէ , ու զանազան ատեն շինված են . բայց երկուքն ալ նոյն խնամակալներու տակ են , ու վրան ծածկած ճամբով մը իրարու հաղորդութիւն ունին : Բոլոր դպրոցը երկու մասնի բաժնւոված է . մէկը աղնուական ընտանիքներու 400ի չափ օրիորդներուն վարժութեանը համար է , ու մէկալը յարգիքադաքայիներուն հաւասարութիւ աղջիկներուն կրթութեանը կը ծառայէ : () Երիտէները վիճակով կընդունվին . բայց կայսր ուհին՝ որ դպրոցին յատուկ խնամակալն է , առանց աս արարողութեանս իշխանութիւն ունի աշակերտ դնել . հոն : Բնուականներուն օրիորդները 50 լըրա կը հատուցանեն տարին , ու մէկալները 27 , որով կերակուրի՝ հանդերձի՝ ու վարժութեան վերաբերեալ բոլոր իրենց պակասութիւնները կը հոգացվին : Աշակերտուհիներուն դպրոցը մտնալու տարիքը հաստատված չէ : Եւ տեղը կան որ ութը կամ ինը տարուէն է վերջ չեն , ու մէկ քանիները ասկից ալ փոքրիկ են : Աղնուական ընտանիքներու օրիորդները ինը տարի դպրոցը կը կենան . բայց մէկալները միայն վեց տարի : Բոլոր աս միջոցին Թոյլտուութիւն չունին դպրոցէն դուրս ելլալու . բայց միայն երբոր իրենց մէկ խիստ մօտ ազգականը ծանր հիւանդութեան մէջ ըլլայ , ու զիրենք տեսնալ ուղի : Բայց ծնողքները Կիրակի օրերը կընան իրենց զաւիճները տեսնալու երթալ դպրոցին կանոններուն ու կոպարներուն համեմատ . ու տարին երկու կամ իրեք անգամ դպրոցին մէջը հանդիսաւոր կաքաւ կըլլայ աշակերտներուն ծնողացը ու բարեկամներուն . աս զիպուածներուս հանդէսին կարգադրութիւնը աշակերտուհիները կը նեն : Աւ Թէպէտ այսչափ երկար ժամանակ աշակերտուհիները արգելված են դպրոցին սահմանաւոր շրջապատին մէջ , բայց շատ միջոցներ ունին անձնական կրթութեան համար : Բնուականները Կիւսիս գետին եզերքը մի ծամեծ պարտէզներ կան իրենց զբօսանայր համար , ու ձմեռը ընդարձակ յարկածաժուկ ճեմելիքներ կան եղածին պէս տաք ցուցած իրենց անձնական կրթութեանը համար : Աշակերտուհիներուն իւրաքանչիւր կարգը ունի ևս Սրահ , Գ. բօսանայ ,

ուր որ աւողջութեան համար բաղմակերպ խաղարկութիւններ կընեն , ու երաժշտական գործիքներ պատրաստուած են իրենց պատշաճաւոր վայելչութեանցը համար : Ան վարժութիւններէն զատ որոնք արդէն հաշուեցինք , աշակերտուհիները փոքր ի շատէ կըսորվին նաև Ռուսաց պատմութեան ու գրագիտութեան վրայ՝ երկրաչափութեան վրայ՝ ու բնական և փիլիսոփայական գիտութեան ան մասերուն վրայ որոնք խիստ պատշաճաւոր ըլլալ կըկարծուին անոնց սեռին : Գասաստուները կընտրուին մայրաքաղաքին մէջը գտնուած խիստ երեւելի ուսուցիչներէն . ասոնց մէկն ալ դպրոցներուն մէջը չի բնակիր , հապա սահմանված ատեններուն կանոնաւորապէս կուգան իրենց պաշտօնը կըկատարեն : Տիւին մը կայ որ դպրոցին բոլոր գործերուն վրայ ընդհանուր վերահայրութիւն կընէ , ու մէկ ուրիշ կին մը կայ՝ Խնամակալուհի մականունով , որ աւաւել ևս զգուշութեամբ հոգ կըտանի աշակերտուհիներուն վարքին ու գործերուն վրայ : Բայ տիկինները իրենց տակը շատ օգնողներ՝ վարժապետուհիներ՝ ու կառավարիչներ ունին , և անոնցմէ զատ բաղմութիւ աղախիներ կամ կին սպասաւորներ ալ ունին օրիորդներուն ծառայութիւն ընելու համար : Սահմանված ժամանակներու բոլոր աշակերտուհիները ասոնց գործութիւն կըսորվին ու անոր վրայ կըվարժուին : Խնամակալուհիին պարտաւորութիւններուն մէկն ալ աս է որ պիտի ջանայ յառաջադէմ աշակերտուհիները ծանօթացունել տուն պահելու վերաբերեալ գործերու , սպասուորներու կառավարութեան , ու բոլոր դպրոցին անտեսական կարգադրութեան : Բնաւորաւ զարթունանքները կըպատժուին հանդերձի փոփոխութիւնով , և ուրիշ նուաստացուցիչ կերպերով :

Դպրոցին գլխաւոր մասին աշակերտուհիները իրեք կարգի բաժնւոված են , բայց մէկալները երկու կարգի : Բայ կարգերը իրարմէ կըրոշվին տարբեր դոյն հանդերձներով , որ են ճերմակ՝ կապուտ և Թուխ : Իւրաքանչիւր կարգ դարձեալ կըբաժնուի իրեք կարգի , ու իրեք տարիին մէջը աշակերտուհիները աս իրեք կարգէն կար-

դաւ կանցնին: Ստճմանլաժ ժամանակներու քննութիւններ կը լըվին աշակերտութիւններուն յաւաքադիմութիւնը ստուգելու համար: ու իրեք տարին անգամ մը ընդհանուր քննութիւն կը լըայ բաղմաթիւ ժողովի մը առջևը: ուր որ ներկայ կը գտնուին կայսրութիւն ու կայսրին ընտանեացը ու ընդ անդամները: տէրութեան նախարարները, օտար ղեկավարները ու բարձրագոյն աստիճանի եկեղեցականները: Ընթերցողները որոնք որ իրենց վարժութիւնը լըացուցին իրենց զանազան կատարելութեանցը փորձերը կը ցուցնեն: ու երբոր ղարոյցն ելլամ մէջընտէն խիստ արժանաւորները ոսկեղէն նշան մը կընդունին, որն որ բոլոր կեանքերուն մէջ վրանին կը կրեն, ու ընկերութեան մէջ բարձրութեան նշան մը ըլլալ կը խոստովանվի ան:

Վշակերտաց կարգերը կը կենան մեծ և բարձր սենեակներու մէջ, որոնք շատ աղէկ կը հովազին ու լաւ կը տաքան ձմեռը: Վշակերտութիւնները բաղմոցներու վրայ կը նստին ու առջևին բարակ ու երկան դրակներ ունին: իսկ վարժապետը իրեն գիրքերովը ու իր աւանդելու գասերը վրան նշանակելու համար սեւ տախտակով մը սենեակին զիմացի ծայրը բարձր կիկ վերնաշարի մը վրայ կընստի: Վս սենեակներուն մէջը սքանչելի մաքրութիւն մը կը պահուի, ինտոր որ ընդարձակ և աղէկ հովազըրված ննջարաններուն և բոլոր տանը մէջ ալ: Գասի ստոնները միշտ խնամակալութիւն մը ներկայ կը գտնուի հոն, և ուրիշ վարժապետութիւն մը կամ կառավարիչ մը միշտ օրիորդներուն քով կը կենայ թէ ուսման պարագայ մատենին թէ ղգօտանքի և թէ նրնջարաններուն մէջ: Ելնվածքին մէկ մասը որ իսկ մը սենեակներ ունի, հիւանդ օրիորդներուն համար սրտոված է, ուր որ ղարոյցին սեփհական բժիշկները կընային զանոնք: Բկանատես ու արժանաշատ անձն մը կըսէ թէ օրիորդները բուն իսկ իրենց տունները անկից էվելի աղէկ չեն կընար նայվիլ: Վշակերտութիւններուն կերակուրը ևս առատ և ան ռիչ ըլլալ կը վկայէ: Վնգամ մը ինքը ներկայ գտնուի է իրենց ճաշին: Վնդանաւորն որ հոյակապ սրահ մըն է երկու կարգ խողովակաձև հանդական սիւ-

ներով ղարդարված, լեցուն էր կըսէ օրիորդներով՝ որոնք երկան բարակ սեղաններուն երկու քովը շարված էին: Վշան մը տրվելուն՝ կարգերուն մէկին մէջէն որոշված մասնաւոր աշակերտութիւններ սկսեցին համառօտ գոհութեան երգ մը երգել, ու բոլոր ժողովը միաբանութեամբ աղջու հանակով մը անոնց հետեցան:

Չնայոց սնապաշտութիւնները:

Ետեւալ առածները կը ցուցնեն Չնայոց մէջ երկնից վրայով խիստ հասարակ եղած մէկ քանի կարծիքները: ու անկից հանված այլաբանութիւնները: Վաժնէրուն տակի բացատրութիւնները ևս չնայոց բացատրութիւններն են: Վիչ ժողովուրդ կան որ ասոնց չափ ախորժակ ունին առակաւոր խօսքերու այլաբանութիւններուն: ու քիչերը ասոնցմէ աւելի անոնք կը գործածեն:

1. Երբոր առաջին վիճը նախ և առաջ բաժնը վեցաւ, անատենը երկու զօրութիւններ սկսեցին հաստատվիլ:

Վիչին ղարափարը կը բացատրուի պըղտոր ջուրին մէջէն ելած պղպաղովը: Վը կը զօրութիւնները են՝ երկինքը ու երկիրը: Վիչը բաժնը վեցաւ առաջ աս երկու զօրութիւնները իրար խառնըված ու փակված էին վիճին մէջը՝ իբրեւ հաւկիթին մէջի ձագը: Վայց երբոր հռչակաւոր փառան երեւան երու՝ որ աս երկու զօրութիւններուն ծնունդն էր, անատենը յայտնի եղաւ իրենց ղանադանութիւնը ու պաշտօնը: Փան կընշանակէ անթ կամ ընդունարան, որ կը ցուցնէ հաւկիթին կեղևը: սովորաբար կընշանակէ հին շատոնցվան: բայց հո (կըսվի թէ) կընշանակէ կարծր, որ կը ցուցնէ թէ ինչպէս առաջին մարդը փառան երկու զօրութիւններով վիճէն արտադրը վեցաւ, ու հոքը լինը արտադրողն պատճառները կարգաւորեց ու յայտնի ըրաւ: (Չնայիք յատկապէս աս կերպով կը բացատրեն արարչութիւնը:)

2. Վիչին թէթև ու մաքուր մասերը վերելան ու կը շրջեն, և կազմեցին երկինքը:

3. Վիչին ծանր ու խառնուկ մասերը վարիջան ու անդաւան, և կազմեցին երկիրը:

Աստուածները երկինքին աղնիւ հոգի ներն են . դեւերը երկրին անարդ զօրութիւն ներն են : Թեթեւ ու մաքուր օդը 10:800 տարին վեր ելաւ ու երկինքը կազմեց . լուսաւոր ու կենդանի մասերը Թանձրացան ու կազմեցին արեգակը՝ լուսինը՝ մոլորակները ու աստղերը : որոնք երբոր լմնցան աւմէնը ներդաշնակաւոր միաբանութեամբ սկսեցին շարժիլ : Դանր ու խառնակ մասերը եւ 10:800 տարին պնդացուցին ու կազմեցին հողագունտը : Աս մասերուն մէջի պինտ լուսերէն լեռները՝ գետերը ու աղբիւրները շինվեցան . ու երբոր բոլորը կատարեցան՝ քաղաքները ու գեղերը երևան ելան :

4 . Արեգակը բոլոր արական սկզբունքներուն վառարանն է :

5 . Առաինը մեծ իգական սկզբունքին օրինակն է :

Արեգակը կենաց տէրն է . մէկ մեծ Թագաւորի մը պէս կըսնուցանէ ու իր շնորհները կըսարդեւէ : Առաինը իր հարսը կամ Թագուհին իր հետը ամուսնացուցած է , ու մէյտեղ կըշնտկեն կրկարգադրեն իրենց աղնուականները ու նախարարները , որոնք են՝ աստղերը ու մոլորակները :

6 . Ճիածանը կըկոչվի Բաշ Բաշ . ու երկինքին եւ երկրի անմաքուր շրջին է :

Երբոր խառնակ շրջինները երկրէն կեւլան ու երկինքէն իջածներուն կըպատահին , ծխածանը կարտագրի անոնցմէ . միշտ արեգակին դէմն է՝ ու անոր հետ հաւասար , եւ կրկնապատիկ կըլլայ :

7 . Առաինին մէջի գորտը լուսինին պայծառ ոգին է : (Չինացիք կառասպելեն Թէ Զաւիլ անմահութեան ջուրը խմեց , ու իսկոյն լուսինին վրայ ելաւ , ուր որ գորտի դարձաւ . կարգացողը իմանալու է որ լուսինին սկաւառակին վրայ տեսնոված պատկերը չնայցիք գորտի պատկեր կըհամարին , ինչպէս որ մենք ալ մարդու պատկեր կըհամարինք ան :)

8 . Փոթորիկը խոյի եղջիւր կըկոչվի :

9 . Փայլակին բոցը Որոտացողն խարագանը կըկոչվի :

10 . Երբոր ձունին պատառները վեց վեց իյնան , պողաւէտ տարիի նշանակ է :

Չունը ու անձրեւը երկրէն կուգան . վե-

րին երկինքէն չեն իջնար անոնք : Չունին պատառները սովորաբար հինգ հինգ կիլոնան . ու երբոր վեց վեց իյնան՝ երկրի սկզբունքին իշխողութիւնը կըյուլեցնէ , եւ հետեւապէս Թէ շատ անձրեւ պիտի ըլլայ :

11 . «Արեգակը իրեք կանգուն բարձրցած է » . ըսել է Թէ ուշ մնացեր ես :

12 . «Շուհին շուները արեգակին դէմ կը հաչեն » . այլաբանութիւն մըն է անոնց վրայ որ իրենց տեսածէն քիչ բան կըսորվին :

13 . « Առաին եղերը լուսինը տեսնալուն կըսկսեն հեւլ » . ծաղը ընել է անոնք որ չափազանց վախկոտ են :

Շուհի սահմանին լեռները այնչափ բարձր էին՝ որ օրերը շատ կարճ կըլլային . ու շուները արեգակը տեսնալուն կըվախնային , ու ամէնը մէյտեղ կըսկսէին ունալ : Առաին երկիրը եղեր ունէր որ տաքէն կըլախնային . ու լուսինը տեսնալով սկսեցին հեւլ , կարծելով Թէ արեգակն է ան : Ինտոր որ Փա-Փա- որ ցուրտէն կըվախնար , զիտակով հիւսիսային բևեւը տեսնալուն սկսեց դողըղլալ :

14 . «Աստղերով կըծածկով ու լուսինը վրան կըհագնի » , կանուխ եւ ուշ ատեն տրաղընԹաց սուրհանդակութիւն ընողին վրայ կըսվի :

15 . «Անձրեւով կըլուացվի ու հովով կը սանտրելվի » . ձեւ մըն է՝ որ կըխօսվի սաստիկ եղանակներու ենթակայ եղողներուն դժուարին աշխատութեանը վրայ :

16 . Աւանց նպատակի զբաղելը կընմանի ան ամպերուն որ առանց խորհուրդի կըտարուբերին . այսինքն՝ ասանկ մարդը զիպուածներուն ձեռքն է , ինտոր որ ամպերը հովերէն կըտարուբերին :

17 . Բարերար անձը՝ որ իր բոլորտիբը եղողներուն բոլորին ալ ձեւք կուտայ , կը նմանի կենդանացուցիչ դարունին . այսինքն՝ իր լայնածաւալ բարութիւնը՝ դուրունին բուսականներուն վրայ ունեցած ջերմութեանը կընմանի :

18 . Երբոր մէկը ուրիշի մը ընծայ մը կընէ՝ իր յարգութիւնը անոր ցուցնելու , կըսէ . «(Միկա տալու) ես ան մարդուն պարգուծիւնը ունիմ որ կըհամարձակի իր մէն ընտիրներուն սորվեցունէլ որ արեւին մէջը ինքըզնքնին ջերմացունեն » :

Սունկի հարստութեան աստեղը թանձրա՝ միտ մարդ մը ինքըզինքը արևին մէջը կը տաքցունէր օր մը . ու չի գիտնալով որ ան տէրութեան մէջը մեծամեծ պալատներ կա՝ յին ներքին յարկերով , ու որ ժողովուրդը միտաքսեղէն հանդերձ ու մուշտակ կը հաղէ նէր , ըսաւ իր կնոջը . «մարդիկ չեն գիտեր որ արեգակը իրենց կռնակը կը տաքցունէ . երթամ իմացունեմ թաղաւորին , ու ինքը անշուշտ մեծապէս պիտի վարձատրէ զիս» :

19 . Երբոր մէկը մէկ ուրիշը իրեն փաստաբան պիտի ընէ , (քաղաքավարութեամբ) կըսէ . «Ընանկ զօրութեան մը վըրայ կուգեմ զնեւ իմ դատս որ կարող է երկինքը դարձունելու» :

«Կարող երկինքը դարձունելու» . Սունկի տէրութեան մէջ քաջամիտ պաշտօնաւոր մը կընշանակէ , որ իր իմաստուն խորհուրդներովը թաղաւորին ղիտաւորութիւնները դարձուց ու երկիրը թշուառութենէ ազատեց :

20 . Մարդասիրութիւնը՝ որ կըշարժէ մէկը իր ընկերը մահուանէ ազատելու , կըսվի «Լարկորդ ծնունդ» :

21 . Սէրը որ կըյորդորէ մէկը մէկ ուրիշը մահէն փրկելու , կըկոչվի «Լարկորդ երկինք» :

22 . Մէկու մը իշխանութիւնը որ զիւրութեամբ կըսնչանայ , (այսինքն որ ինքնակալին ընտրութենէն կախված է ,) կը կոչվի «Սաւանանիքի բլուր» :

23 . Լուսրկան աստղերը կընմանին իմաստուն եւ բարի մարդոյ , որոնք անտես եղած մտքոված են :

24 . Որտեղ մին արձագանքը կընմանի մէկ մէկու համաձայնած զանազան պատմութիւններու :

25 . Լն որ անօգուտ տեղը ինքըզինքը չափազանց տեղը կըխառվեցունէ , ի՞նչպէս կըտարբերի Վէի մարդէն որ կըվախնար թէ երկինքը իր վըրայ պիտի փլչի :

Լն մարդը առատիկ կըվախնար որ չբլայ թէ երկինքը իր վըրայ փլչի ու ինքը չի կընայ փախչելու տեղ մը գտնալ . վասն որոյ հազիւ թէ բան մը կուտէր կամ կը քննարար : Մէկը իրեն զրուցեց թէ երկինքը կարծր օդէն շինված է , ու չի փլչիր : Թէ որ ասանկ ըլլար՝ ըսաւ մարդը , երկ

նային մարմինները չի պիտի իյնային , (այսինքն՝ չի պիտի հորիզոնէն վար իջնային :) «Լնոնք միայն օդին լուսաւոր բիծերն են , ու վար իյնալնուն վնաս մը չեն գործեր» ըսաւ միւսը : Լսիկա լսելուն մարդը հանդարտեցաւ :

26 . Լն՝ որ չի կրցած բանին ձեռք կը գտնէ , մէկ կերպով մը չի տարբերի Վառնիկէն որ արեւը որսալու ելեր էր :

Բաղդատ-Էլ-Էն Սիւլեյման-Էն Սահանգներուն
«Լարկորդ Էնսիլեկներուն վըրայ :

Սիւլեյման-Էն Սահանգներուն մարդաբընակ կողմերը ամէն մէկ քառակուսի մղոն տեղի տանըչորս բնակիչ կիյնայ . ու բոլոր երկիրը մէյտեղ տանելով իւրաքանչիւր քառակուսի մղոնի մը 7 բնակիչ կիյնայ : Բաղդատէ արեւա Լարկորդի բաղմամարդ կողմերուն խիտ առ խիտ բնակիչներուն հետ , ու պիտի տեսնվի թէ Լմերի գացիք իրենց թուաւոր զօրութիւնը հվելցունելու համար տակաւին շատ ընդարձակ տեղ ունին : Պէլլիայի երկիրը իւրաքանչիւր քառակուսի մղոնի մը մէջ միայն 28 բնակիչ ունի . Զօլանտա 254 , Սեմ Բրիտանիա ու Իւլանտա 266 : Ուստիս ամէն մէկ քառակուսի մղոնի 28 բնակիչ ունի , ու Դվէտ եւ Սորվէկիա 13 : Գուանտա ունի 153 , Իդալիա 172 , Վերմանիա 147 , ու Օվիցերի 133 :

Սիւլեյման-Էն Սահանգներուն մէջը 3319 մղոն երկրթէ ճամբայ կայ որ հիմայ կըգործածվի , 36,000,000 թալէս ծախքով շինված , ու տարին հարիւրին հինգ ու կէս շահ կըբերէ . ու լըմընցած՝ չի լըմընցած՝ ու շինվելու համար քննրված բոլոր ճամբաները գրեթէ 10,000 մղոն են :

ՊԼԱՆԵՏԵՐ :

Պլանեճերը դժոխքի կարապետներն են : Մեղաւորը յիմարութեամբ փոքրիկ կարծած մեղքերուն հետ կըսկըսի խաղառաջ . բայց փոքրիկ մեղք չի կայ : Լշտարհիս վըրայ բոլոր անցած չարիքները մեր առջի նախահօրը մէկ մեղանշական խորհուրդին մէջը պարունակված են , ու բոլոր ներկայ չարիքները մէկ պլանեճի մը բաղմամբ ծնունդներն են :